

SKRYTÉ POKLADY

TERÉZIA VANSOVÁ

TATRAN

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2026,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.

Vyšlo ako 5680. publikácia.

Vydanie I.

Knihu na vydanie pripravila a sekundárne texty napísala Jana Piroščáková.

Ilustrovala Diana Kuksa

Zodpovedná redaktorka Adriana Oravcová

Jazykoví redaktori Dávid Grich, Zuzana Šulajová

Technický redaktor Peter Zentko

Knižnú väzbu s použitím ilustrácie Diany Kukso navrhol, spracoval a sadzbu
vyhotovil Peter Zentko.

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

Text © Jana Piroščáková 2026

Illustrations © Diana Kuksa, Peter Zentko 2026

© Vydavateľstvo TATRAN 2026

ISBN 978-80-222-1984-6

SKRYTÉ POKLADY

TATRAN

TERÉZIA VANSOVÁ

SKRYTÉ
POKLADY

I.
Čary a povery,
čomu kto uverí

Za tajomného šera vlažných svätajánskych nocí, za tichej doby pred svitaním Veľkého piatka sa vraj zjavujú zakopané poklady.

Tu blkoce belasý plamienok kdesi na stráni a vábi rozochvenú myseľ smrteľníka chvátajúceho po pustinách, po zrúcaninách starých hradov a opustených domov a čarovnou nocou spomedzi tichého vtáčieho štebotania a ľahkého šelestenia spiacich stromov zaznie chvíľami pritlmený povzdych pokladokopca, ktorý v jedinej šťastnej hodine chce sa stať veľkým boháčom.

Tam zase zjavuje sa poctivému hájnikovi uprostred veľkej vaty striebrovlasý starec, opretý na spôsob valachov o svoj veľký vatráľ, a mlčanlivou nocou znie k zostrašenému hájnikovi do troch vrchov mohutné, pánovité: „Hybaj sem!“ No ten pred svojím šťastím beží od žiary a zbabelo uteká, aby klesol umorený niekde na prť vedúcu do doliny.

Zase rozprávajú si voliari pri vatre na podzim o zázračných pokladoch, ktoré hlivejú v tajnej pivnici kdesi na Vepre. Tam, kde na deň svätajánsky prvý lúč slnka zasvieti, založená je veľká machom pokrytá skala na vchode do báječnej pivnice. Vchod do nej označovali dakedy smelým hôrnym chlapcom dve jedle, jedna ako druhá. Ale jedle časom zožala bezbožná ruka a narobila z nich šindle, ktorými pokryli väzenie, a večná lampa, ktorá dľa povesti kolembá sa v tej pivnici zo stropu, svieti i ďalej na mlčanlivé postavy Cigánky a rytiera v ocelovom brnení.

Na inom mieste otvárajú sa zase čarovné dvere a odstupujú prastaré skaliská, aby dali nazrieť úbohému pozemšťanovi do hlbín skalných jaskov, ktorých steny žiaria oslepujúcim leskom v ústrety žasnúcemu zraku. Vozy plné razeného i nerazeného zlata, ba celá strieborná fúra vraj tam, v tesnej doline, čaká na okamih, v ktorom vyvedie ich smelá šťastná ruka na svetlo božieho dňa. Ďalej v skalnom prepادلisku, kde popod zem klesni si cestu bralami bystrý prameň, zlatorohý býk strežie otvor k nekonečným pokladom a len udatný a statočný chlapík alebo sedemročný chlapec odolá vraj kúzlu, ktoré drží v zakliatí nesmierne poklady.

Povešť ide aj o valachovi, ktorý blúdil na hore za vajanskej noci a majúc báječnú zelinu peračinu v krpci, narazil na hromadu nakopeného zlata, striebra a drahých kameňov. A tak donekonečna...

U nás mnoho ešte hľvie pokladov nevyvezených na svetlo dňa, neužitočných, kým široký svet, veľké obecnstvo čuduje sa pokladom, ktoré sa vyvádzajú zo sutín dávnej, chýrnej Tróje, Herkulanea a Pompejí a na území starého Egypta, kde nad odkrytím zvláštneho cmitera starých faraónov zajasali učenci vzdelaného sveta. Tu ale mienim iné poklady než tie, ktoré mamiť myseľ človeka za zlatom sa ženúceho. Myslím na poklady, ktoré sú naším právnym, no dosiaľ málo poznaným a oceneným majetkom, tie siahajú hlboko do nášho života a tvoria naše výhradné dedičstvo.

Povrchný pozorovateľ myslel by si, že nemožno nič zvláštneho podať o ľuďoch našom, lebo vidí len plytký potok, kde je nevyčerpatel'ný prameň, čerstvý, ždiarny... Len ten, kto požíva jeho dôveru, zvlášť ženy, nahliadne, v čo všetko ešte náš ľud verí. Ja často, veľmi často prídem s ním do styku. Menovite ženy hľa-

dajú moju pomoc v jednom i druhom, vidím ich deti a počujem to i to, lebo mi dôverujú. Čudesné sú to niekedy veci, čo počujem. Pravdu mal Pavol Dobšinský, keď už vo svojich ostatných týždňoch upozornil ma na ľud: „Z neho čerpaj, od neho sa uč.“ To, čo som si poznačila, podám tu v krátkosti. Je to len malinká časť tých podivných bájí a povier, ako si ich zachoval ľud, kultúrou ešte nedotknutý, strán cesty bývajúci, v nich za rúškom všednosti možno nájsť jadro vysokej ceny.

Azda už minul Veľký piatok, ako minula nejedna noc, dajže Bože, aby už i nám raz zasvietilo svetlo dlhého teplého dňa svätéhojanskeho.

Za plachtou

Rodičku zastierajú plachtou – kútnicou. Predtým boli tieto plachty vzácné kusy rodinnej bielizne, mávali široké mriežky s kohútmi, pávmi a škriatkami. Teraz už bývajú zhotovené len z ľahkých fabrických tkanín a tiež s takými krajkami. Plachta kútnica má v dome veľký zástoj. Nielenže oddeľuje šestonedielku od ostatných spoludomácich akoby do vlastnej izbičky, ale chráni ju pred uškodením od čarodejníc a inej pekelnej hávede.

Do rožka zastieracej plachty treba uviazať čistec, chlebič a mŕtvy uhlík. Ak by sa to premeškalo, mohlo by sa prihodiť, že zlé ženy odoberú matke mlieko a dieťa následkom toho vyschne ako ciepok. (Ciepok je tenulinká doštička alebo palička, ktorá pri tkaní rozdeľuje priadzu a nesmie vypadnúť, kým nie je tkaniu koniec.) O rodičke sa hovorí: hľadá do kúta, príde za plachtu alebo je za plachtou.

Hovorí sa, že sú ženy zvedavé, nuž a keď sú také, chcú aj to vedieť vopred, či dieťa bude chlapec a či dievča. A to sa dozvedajú dvojakým spôsobom. Žene tak, aby to nezbadala, nasypú na temeno hlavy málo soli. Ak sa poškriabe, bude mať chlapca, ale ak nezbadá, narodí sa jej dievča. Tkáčka, dotká-

vajúca plátno, vytiahne nepotrebný ciepok a so zatvorenými očami nesie ho na ulicu. Na ulici otvorí oči a obzrie sa. Ak vidí prvého chlapa, bude mať chlapca, ak prvú ženu, tak dievča.

Komu by deti mreli a nemohol by sa ich dožiť, nech premení kmotrov. Idúc do kostola dajú babici groš alebo dva, aby ona tomu dala groš, koho stretne, a zavolala ho za kmotra, čo by to priam aj Cigánka bola. Ba Cigánky prinášajú šťastie, a preto ich je medzi kmotrami dosť. Aj malé deti zachytia do kostola. Toto sú tie „grošové“ kmotry.

Ináč sú kmotry „duchovné“. Kamarátky si vopred sľubujú kmotrovstvo a potom sa kmotria napospol všetci mladí i starí, obe rodiny, ešte aj bratia a sestry.

Z domu, v ktorom deti mrú, nenesú dieťa na krst dvermi, ale ho podajú kmotre von oblokom, a keď prídu naspäť, zase dnu oblokom, akoby sa pod domovým prahom niečo zlé, neprajné skrývalo.

Odchádzajúc na krst babica berie dieťa a povedá: „Ostávajúte s Bohom! Berieme vám pohana, donesieme kresťana.“ Keď prídu naspäť, povie: „No, chvála Pánu Bohu, vzali sme pohana, doniesli sme kresťana.“

Prirodzená vec, že chlapec je vždy milší ako dievča. Len matka tu i tu vzdychne si: „Keby radšej dievča bolo...“

Hovorí sa, že medzi dolnozemskými Slovákami majú dievčence ešte menej hodnoty ako medzi našimi hornosídelnými Slovákami. Tak vraj v Níredháze¹ prišla babica na krst. Farár sa jej opýtal:

¹ Maď. Nyíregyháza, mesto na severovýchode Maďarska. V druhej polovici 19. storočia v ňom žilo početné slovenské obyvateľstvo, preto príhodu Terézia Vansová zaradila do tohto článku venovanému poverám a zvykom, ktoré sa viažu k narodeniu dieťaťa.

„A čože máte?“

Babica vzdychla:

„Prepytujem, dievča.“

Ale keď je chlapec, vtedy už zďaleka volá:

„Chvála Bohu, chlapec!“

Náhodou prihodí sa, že z jednej vody odrazu krstia dve deti, chlapca a dievča. Tu musí sa pokrstiť najprv dievča, lebo ak by sa dievča za chlapcom krstilo, dostalo by bajúzy.

Krstovými peniazmi zaštrngajú dieťaťu nad hlávkou, aby skoro hovorilo. Tie isté peniaze, keď prídu domov, uviažu dievčatku na praslicu a chlapcovi na voz alebo na bič, aby mali, keď narastú, v tých veciach záľubu.

Na mnohých miestach Slovenska je tá obyčaj, že z kostola idúc zastavia sa kmotry s babicou a dieťaťom na fare. Kým pán farár zapisuje, ženičky a duchovný kmotor sedia v kuchyni a zdravkajú sebe i malému. Toto je oproti „bolestníku“ „radostník“ a bez „občerstvenia mysle“ nemôže nič byť, ani sa nenarodí, ani neumrie, aby nebola pritom tá nešťastná pálenka. Preto čo nemôže vykonať sám diabol, to dokoná jeho dielo – špiritus. Pri „bolestníkoch“ a „radostníkoch“ vinšuje sa, aby Pán Boh dal tomu malému dar Ducha Svätého a rozumu dobrého. I rozličné iné vinše sa prednášajú, hneď vtipné, hneď hlúpe, ako kto prednesie.

Na krstiny zvoláva babica. Obyčajne bývajú v nedeľu, a to veľmi hlučné, s pijatikou a so spevom. Ku koncu prichodia piesne všelijakého obsahu. Ženy pretekajú sa vo vyprázdnení skleničiek, a keď ich vyprázdnia, obrátia ich na stole na dôkaz, že sú skutočne prázdne. Každá spoločnosť má jedného alebo druhého člena, ktorý nesie ťarchu zábavy. Na krsteniach vojvodí veselé ženy a udržujú celé zhromaždenie v hlučnej nálade,

až od toho mladá matka často ochorie. Nie div potom, keď sa jej za plachtou zlé sníva.

Jednou z príčin môže byť aj to, že kmotry nanosia rozličného pečiva, pálenky, koláčov a jedenia, nie priam ľahko stráviteľného. Predtým bola vo zvyku praženica alebo pankuch,² čo spomenul raz aj Pavol Dobšinský v žartovnej hádke: „Čo treba takému telu, z ktorého duša vyšla?“ Odpoveď: „Pankuch.“ Až kým nejde matka na úvod,³ nosí jej duchovná kmotra ješť. Často táto vydá na to až do desať zlatých a okrem toho kúpi aj čepček, šatku a košieľku, v ktorej sa dieťa krstí.

Šestonedieľka nesmie vyjsť z domu neviazaná,⁴ lebo viazka je úvod. Ktorá by to urobila, zle by sa jej povodilo. Keď ide na úvod, nasypú na prah, skôr než by ho prekročila, soľ a popol. Aj do ruky musí si vziať máličko soli, ktorú kade pôjde, má vrhnúť do vody, čo i len do mláčky. Idúc z kostola, dá babica šestonedieľke niečo prachu, ktorý, zohnúc sa, nabrala v kostole. Ba aj chvojocku, ratoliestku odlomí z jedného alebo druhého venca, ktorý tam dievčatá nechali ešte na svätodušné sviatky. Prášok zavinú do uzlíčka a položia dieťaťu pod hlávku. To prináša šťastie.

Keď zberajú plachtu dolu, rozprestrú ju na posteľ a mladá matka si na ňu ľahne. Prečo, to neviem. Raz chcela babica ako inokedy aj u istej gazdinej uzlík rozviazať, do ktorého uviazala chlebík, čistec a mŕtvy uhlík, no priskočila k nej svokra šesto-

² Omeleta

³ Prvá návšteva bohoslužby po pôrode zabezpečujúca šestonedieľke ochranu pred zlými silami. V ľudovej mágii sa k nej viazali zvyky a rituály, ktoré Terézia Vansová ďalej opisuje.

⁴ Nechránená pred zlom, teda skôr ako sa zúčastní na prvej bohoslužbe v kostole. Takáto žena podľa ľudovej mágie nemohla bezpečne nielen vyjsť z domu, ale ani opustiť priestor za plachtou.

nedieľky, vytrhla jej uzlík z ruky a nechala nerozviazaný. Odvtedy vraj tá mladá žena nemá deti. Ktojej mladej neveste či z pomsty alebo z inej pohnútky hodia v čase svadby kladku (záмок) do studne, nemá deti. Medzi dolnozemskými Slováckmi veria, že ak bezdetná žena zje ovocie, ktoré sa po druhý raz urodilo, prestane byť bezdetnou.

Komu by dieťa pozde začínalo chodiť, nech poprosí žobráka, aby mu na chvíľu požičal palicu, čo on za dobrú almužnu aj vďačne urobí. Tou palicou treba dieťaťu popreťahovať nôžky popod kolienka, ale len dotknúť sa ich, tak bude skoro behať. Ak by to nepomohlo, treba dieťa postaviť do rázsošiek, ktoré sa kladú na chlebové cesto. Potom bude dieťa dobré aj frišné.

Aby dieťa neuriekli alebo aby mu „z očí neprišlo“, treba mu uviazať strunu od Cigánky. Cigáni sú hudci od narodenia, a preto majú struny, a Cigánky za dobrý plat aj strunu z huslí predajú.

Za „krstové“ groše kúpia rodičia (keď ich veľmi nutne nepotrebujú na inšie) niečo na pamiatku. Obyčajne u nás evanjelických Slovákov je obľúbený Tranoscius.

Prvá vychádzka malého dieťaťa má byť na dáke veselie alebo na veselú prípadnosť. Preto mladá žena musí dbať na to, aby šla s dieťaťom skorej na svadbu alebo na krštenie ako na pohreb. Na Kvetnú nedeľu donesú staré matky alebo samy matky svoje nemluvniatka do kostola po prvý raz od úvodu. Vtedy, hoc by aké bolo, musia ho doniesť do kostola.

V stredu a piatok nedajú krstiť deti ani s nimi nejdu na úvod, lebo tie dni sú nešťastné. Predtým dávali pozor aj na isté znamenia a planéty, teraz to už zaniklo.

Dnes dievčička, zajtra nevestička

(Paberky z ľudovej mágie)

I.

„Chudobnému dieťaťu, bohatému teliatku.“

Keď sa chudobnému dieťa narodí, poteší sa: „Veď ho svet vychová!“

Klenovčania veria, že z Klenovca povstal svet, lebo tam je mnoho detí – ešte tam niet „systému“ jedného dieťaťa ako počnúc od Hnúšte, ba až od Hačavy dolu po Rimavskú Sobotu. Zato ich v Klenovci aj mnoho pohynie v útlom veku. Aj tomu veria Klenovčania, že z neba spadlo zlaté jablko na zem do prostred sveta a ten stred je Klenovec.

Keď sa dieťa narodí, položia ho (prirodzene po tom, ako ho prežehnajú) na pec, aby bolo hodné. Keď je chlapec, dajú mu do ruky bič, dievčaťu vretienko alebo ihlu. Krstové groše priviažu dievčatku na praslicu, chlapcovi na jarmo, aby mal chuť robiť okolo statku.

Formula „nesieme vám kresťana“, do krstu a z krstu idúc, je známa.

Keď sa dieťa zatopí – čo sa stalo pred niekoľkými rokmi na Hačave – a voda zanesla by ho do priehlbiny alebo by sadlo na dno, treba hneď jaré žito zomlieť, podkvasiť, bochník upiecť a hodiť do vody. Voda ho ponesie na to miesto, kde leží zatopené dieťa.

Toto stalo sa, ako hovorím, len nedávno.

Keď sa dieťa ľaká, treba mu nad hlavou uliať olovo. Čoho sa zľaklo, to sa uleje z olova. Potom do piestu vyrezať krížik, olovo znovu rozpustiť, do takto prichystanej formy vyliat' a dať tento olovený krížik dieťaťu nosiť na hrdle. Aj nitelnice treba obviazať, jednu na ľavú nôžku, druhú na pravú ručičku alebo naopak, vždy ale na kríž.

Asi pred Novým rokom sa stalo, že sa jedno dieťa zľaklo žandárov. Toto sa potom strhávalo a div že do kŕčov neupadlo. Strach bolo naň pozrieť. I poradili múdre ženičky uliať krížik a z olova nad hlavou liateho uliala sa – flinta. Inde sa vraj zľaklo dieťa chrobáka a hľa, ulial sa chrobák.

Medzi deťmi nachodia sa i podvrhle alebo priemene. Tieto deti podvrhne dáka zlá žena postelkyni ešte neviazanej. Vôbec nevoľno postelkyni, zakiaľ sa neviazala, odísť spoza plachty. Lebo vtedy všakovakí zlí duchovia majú moc nad ňou a jej dieťatkom. Jednu vraj takto vyvolalo:

„Marka, hybajže málo von!“

Marka bola sama so starou materou, ale tá driemali a na Marku nedávali pozor.

„Marka, nože pod!“ volá ju zase a ona vstala a išla za hlasom.

Starej materi zašerelo sa niečo, prebrala sa z driemot, volala

na Marku, ale kút prázdny, len dieťaťko spalo vo vankúšiku. Stará beží von, volá, narieka, susedia zbehnú sa – pozde, nájdu Marku zadusenú v rybníku.

A druhá dostala podvrhľa, keď vošla podívať sa na podstienku. Dieťa ani nerástlo, ani nebehalo, ani nevravelo. I nosí hriešna mať to cudzie dieťa, nosí na chrbte sedem rokov. Ide raz ona cez most, a tu sa jej ozve dačo z vody:

„Santo beňadik!“

„Í,“ skríkne matka, „tak ty, čudo, vieš vravieť? No, bodaj ťa laplo, tu máš, choď si ta, odkiaľ si!“

I hodila priemeňa do vody. To pľasklo a zmizlo. Domov príduc našla svoje vlastné dieťa zdravé na prípecku sedieť.

Iné také dieťa malo vraj už dvadsať rokov a bolo malinké a slabé. Len vlasy narástli mu (bolo to dievča) po samú zem, ba vliekli sa po zemi. To dieťa stálo pri sopúšku a hýbalo pravou rukou hovoriac:

„Bežím, bežím, bežím.“

„No, veď len bež,“ hovorili tetky, ale dievčatko stálo i ďalej a veslovalo pravou ručičkou.

Donedávna vraj žilo na Klenovci také dieťa. Sedelo pod stenou a cucalo si všetkých desať prstov. Následkom toho malo ústa veľké, prsty biele, chudé a dlhé, celá postava zakrpatená. Okoloidúci sa pýtali:

„Čiaže si ty, moja maličká?“

A ono chytro odpovedalo:

„Ja ni mojej materina, ja ni mojej materina.“

Tuším vlani doniesli od Kokavy do Soboty šuhaja na asen-tírku¹ – na chrbte. Aj to vraj bol priemeň.

¹ Na odvod na vojenskú službu

II.

Keď dieťa všetky tie nemoci, hroziace útlému zdraviu, prekonallo alebo ich aspoň lepšie obišlo, tu prichodí do veku, keď hračku zamení za knižku.

Múdre mamky a tetky naženú chudiatku toľko strachu zo školy a „reктора“, že ono len s trasúcim sa tielkom a krikom-vreskom odvedené býva do školy. Už vopred boja sa matky, ako tam odvedú nezbedné dietky, keďže tie o škole ani počuť. Ale múdra žena i tomu vie rady: „No nič, Juda moja, len ty prikáž dieťaťu, aby akonáhle do školy príde, chytilo sa stoličky. Tak ti privykne, akoby nič.“

Aby dieťa aj dobrý pochop malo, treba ho v ten istý deň zaviesť do školy, v ktorý sa narodilo. Knihu pod hlavu klásť, to zná každý lenivý žiačik. No či mu to aj pomohlo, vedeli by nám spolužiaci vyprávať...

Aby dieťa milé bolo ľuďom a svetu, umýva ho matka vodou, ktorou umyla chlieb do pece sádzaný i vysádzaný. Aj opekancovou vodou umývané deti bývajú milé a vzácne medzi ľuďmi. Toto posledné budí milé rozpomienky z dôb detinstva, keď nám voda, ktorou sme sa na svätvečer² umývali, tak divno voňala.

Keď matka češe dievčatko, dokončiť má želaním: „Vlasy do zeme, dievča do nebe.“ Pritom cmukne ústami, ako sa robí, keď pozeráme na kysnúce cesto alebo sa prihovárame cudzím deťom. Tým cmuknutím sa tuším odháňa vplyv „zlých očí“, aspoň tak som vyrozumela z niektorých prípadov.

Keď chlapcovi mamka šije prvé gatky, musí ich ušiť na jedno

² Na Štedrý večer

posekanie, aby ako mládenec košík nedostal.³ S týmto sú čary okolo osoby chlapca asi na konci, kým nepríde do toho veku, že má ísť na vohľady alebo pod asentútku.

Dievčatko zavčasu chytá sa práce, to ihly, to vretienka. Prvé nitky, ktoré napradie, použije matka k tomu, aby nimi dievča premerala. Potom ich vynesie na cestu a túto meria krížom-krá-žom. A to zato, aby dievčaťu dlhé vlasy narástli. Ďalšie nitky zasa zmoce do klobôčka a káže dievčatku hodiť do mlynskeho kameňa, aby z neho bola hodná priadka.

III.

Pri dorastajúcej deve robia sa mnohé čary. Sama znala som jednu slečnu, ktorá keď dostala vlasy mladého muža, zamiešala ich do vápna, a tým obielila ohnisko so slovami: „Ako tieto vlasy horieť budú, tak aby si ty horel za mnou!“ No nesplnilo sa jej, lebo on sa o tom dozvedel, odvrátil sa od nej a ona kdesi vo svete vedie život nie príkladný.

O obradoch pri pytačkách je už mnoho nazbieraného materiálu a ja nechcem opakovať známe veci. I u nás vedia si rozličnými čarami pomáhať, aby srdcu milú osobu privábili, nemilú ale zahnali od domu. Z toho už vraj mnohý nevinný prišiel do ťažkej nemoci, menovite deti, keď prekročili takú „porobeninu“.

Keď matka nasýpa perie do duchien a vankúšov, tu hľadá, ak len vie dačo, dať dnu aspoň jedno zrnko klokoča. Toto má odháňať všetky nepriateľské nástrahy manželskému šťastiu.

³ Aby ho neodmietlo dievča.

Aj peniaze, pustené medzi perie, majú z domu odháňať chudobu a biedu. Namiesto toho ale často dostáva sa mladej neveste mnoho nepriateľských nástrah.

Keď nedá pozor svatka, ktorá ide s duchnami, tu ľahko vložia jej do postele všelijaké nebezpečné a v bosoráckych výkonoch často používané predmety ako nože, zapichnuté kríž na kríž, ihly, nebožiece, šidlá, škrupiny a bohvie čo ešte – všetko také veci, ktoré pichajú a vraždia, lebo im je uložené, aby manželstvo rozpichali.

Dobroprajné svatky však dajú namiesto toho chlieb a med alebo pálenku.

Aby vraj mladá žena mala ľahko dietky, treba, aby matka tri hrachy pustila zo svojich do dcériných úst. To sa má stať, keď mladá nevesta ide na sobáš. Aj ľanom alebo konopami obviažu mladú nevestu, aby jej dietky mali toľké vlasy. Cesnak a čistec treba jej tiež dať do uzlíka, to je proti všelijakým strigônstvam, chleba a koláča zas preto, aby nikdy nebola bez neho.

Idúcej von dvermi mladej neveste držia koláč pletenec, cez ktorý ona prefúknuť musí husie pierko a obratne ho z druhej strany aj chytiť. Prečo sa to robí, to som sa nedozvedela.

Keď svadobný sprievod stretne „nestatočná“ alebo nepoctivá, prináša nešťastie, tak ako aj človek, ktorý ho predíde s prázdnu nádobou. Z tohto sa už viac ráz bitky strhli a nepriateľstvá pošli.

Keď mladú nevestu začepčiť idú, tu ešte len robia rozličné žarty a obrady. Tak nachodíme túto scénu krásne vyličenú v Hviezdoslavovom *Ežovi Vlkolinskom*. Aj medzi spišskými Nemcami, ináč dosť prozaickým, nespevavým ľudom, počuli sme slovenskú pieseň pri obradoch svadobných, zborom hopkajúcich družíc spievanú:

Kedz ce budú čepčic, pater do povaly,
aby tvoje dzeci čorné oči mali.

Čo inšie už ani nevedeli spievať, ale toto vyspievali svedomito.

Na prahu má svokra privítať nevestu chlebom a medom. No často sa príhodí, že ju preklínaním víta a muž už na druhý deň dá príučku mladej žene, aby dáko neoddávala sa snom o večne trvajúcej lúbsti. Lebo vraj žena je ako drevená nádoba – ak ju nepobíja, rozsúši sa. Smutná vec veru, ale náš ľud na to dá a mladý muž hanbí sa pred cudzími prihovoriť sa svojej žene prívetivo a láskavo, snáď že by ho považovali za slabocha. Raz počúvala som, ako pekne zhovárali sa novomanželia, naberajúc vodu pre statok, no zazrúc ma, obaja strhli sa a on okríkol chuderu ženu:

„No, ty, veďže chytaj toť šafel!“

Ja som sa zasmiala a odišla, aby zas len krajšie struny natiahol.

Keď mladá žena cíti sa matkou a tají to dlho, dieťa dlho nebude vedieť vravieť. Keď ale skoro sa prezradí, narodené dieťa bude potom do roka vravieť i behať. Keď tehotná žena dotkáva, tu vypadnuvší slepý ciepok z priadze dá slúžke alebo inej osobe, ktorá dá sa na to naviesť, aby s ním poslepiačky išla na ulicu. Kto prvý prihovoriť sa jej, ak bude muž, bude to chlapec, ak bude žena, tak dievča.

Na „prázdnú jamu“ narodené dieťa nežije dlho.

Novorodeniato treba husacou masťou pomastiť, potom bude vždy teplé ako hus, a keď je dievča, na Rimave môže prať aj v tej najtuhšej zime bez toho, aby si hrialo ruky.

Keď neviazaná žena ide do roboty, ľahko pritiahnuť môže

nešťastie na chotár, lebo jedna šla kopu robiť, prišla búrka a skoro celý chotár vyhubila.

Pomer medzi svokrou a nevestou je často neutešený. Nevesta nechce počúvať, ale svokra žiarli na syna a nerada vidí, keď má nevesta aký-taký osobitok.⁴ Z tohto osobitku má nevesta príjmy, zakrývajúce potreby vlastné a potreby detí. No sú i také, ktoré veľmi umným spôsobom zveľaďujú svoj osobitok, či tento spočíva v ovocí, sliepkach alebo ovse. Predá sliepku, baranca alebo vlnu, utíska utržené groše a odkladá pre seba. A sú potom prípady, že za mesiac odloží i zlatku! Takto potom osobitok nevestin rastie, ona kupuje pre seba role, a keď je v dome viacej neviest a každá chce osobitne gazdovať, hospodárstvo upadá. Tu vraj je už zle, kde okolo ohňa veľa hrnčekov stojí a každá sa sama krúti okolo ohniska. Jedna druhej zavadzia miesto toho, aby jedna varila a druhé pracovali. Ľudový humor aj na toto zložil pieseň:

U Karasov tri nevesty,
každá varí sebe jesti.
Jedna kašu, druhá buchty,
tretia zapráža do kapusty.

Aj pre domnelé strigônstva sú medzi svokrou a nevestou spory a tieto spory donášajú aj do farskej kancelárie, kde sa im za ne dostane náležitej kázne. No navrátiac sa domov, zasa len tá mati hudie svoje, že veru jej nevesta je so zlým v porozumení a nedá pokoja, že chodí po dome v podobách rozličných a podobné nezmysly. Nevesta zase tvrdí svoje, až ju muž

⁴ Peniaze alebo majetok v osobnom vlastníctve

ubije, ona ujde domov k materi a táto zase hybaj na faru, aby pán farár robili s nimi poriadok. Nato pomerení idú domov. Jeden čas je dobre, kým sa zase komédia nezačne odznova. Časom sa ale hrany obrúsia a matka s nevestou si na seba navyknú a žijú dosť dobre. Alebo aspoň neodbehúva nevesta toľko domov ponosovať sa...

Keď si dakto vezme do domu „pristača“, ⁵ tento stratí svoje meno a prijme ženino. Z toho potom povstávajú veľké zmätky. Stalo sa, že jedna rodina už má aj šesť mien a nevedno, ktoré z nich je to správne, keď od deda a pradedu vyčíňali omyly a ešte aj sami si mená tvorili.

⁵ Toho, kto sa prižení do domu nevesty, čo sa dialo zriedkavo.